

Warsztaty interpretacyjne. Wisława Szymborska

Wywiad z Atropos

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Schemat](#)
- [Prezentacja multimedialna](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Anna Legeżyńska, *Wisława Szymborska*, Poznań 1997, s. 85 i 87.
- Źródło: *Słownik mitologii greckiej i rzymskiej*, red. P. Grimal, Wrocław 1987, s. 238.
- Źródło: Krystyna Nastulanka, *Sami o sobie. Rozmowy z pisarzami i uczonymi. Powrót do źródeł*, Warszawa 1975, s. 305.
- Źródło: Anna Legeżyńska, *Wisława Szymborska*, Poznań 1997, s. 95–96.
- Źródło: Jan Parandowski, *Mitologia*, Londyn 1992, s. 158–159.
- Źródło: Zbigniew Herbert, *Król mrówek*, Kraków 2001, s. 88–89.
- Źródło: Danuta Opacka-Walasek, *Tkanka życia, tkanina poezji*, „Rzeczpospolita”, nr 21.10.2009.
- Źródło: Andrzej Borowski, *Literatura polska i powszechna. Starożytność – Oświecenie*, Kraków 2002, s. 155.
- Źródło: Zbigniew Herbert, *Tkanina*, [w:] tegoż, *Wiersze zebrane*, Kraków 2011, s. 701.
- Źródło: Anna Legeżyńska, *Wisława Szymborska*, Poznań 1997, s. 22–23.

- Źródło: Marian Stala, *O pocieszeniu, jakie daje poezja. Druga notatka o „Chwili” Wisławy Szymborskiej*, [w:] *Przeszukiwanie czasu. Przechadzki krytycznoliterackie*, Kraków 2004, s. 114.
- Źródło: Wisława Szymborska, *Wywiad z Atropos*, [w:] Wisława Szymborska, *Dwukropek*, Kraków 2005, s. 25.

Warsztaty interpretacyjne. Wisława Szymborska *Wywiad z Atropos*

Notatnik

Źródło: domena publiczna.

Atropos to bogini losu, najstarsza z trzech przerażających sióstr. To ona przecinała nożycami nić ludzkiego życia. Wiersz Wisławy Szymborskiej *Wywiad z Atropos* został opublikowany w tomie *Dwukropek*, wydanym w roku 2005. To autentycznie zabawny, a równocześnie przenikliwie mądry wiersz o śmierci. W felietonie z cyklu *Lektury nadobowiązkowe* poetka napisała: „Uważam powagę i humor za równe sobie wartości”.

W tej części cyklu lekcji, która została poświęcona nauce metody czytania i analizowania wierszy oraz opracowywania pisemnej interpretacji, zostaną przećwiczone zdobyte dotąd umiejętności na przykładzie wiersza *Wywiad z Atropos* Wisławy Szymborskiej.

Twoje cele

- Sformułujesz tezę interpretacyjną wiersza *Wywiad z Atropos*.
- Określisz koncept w wierszu *Wywiad z Atropos*.

- Wskażesz środki poetyckiego wyrazu w wierszu *Wywiad z Atropos*.
- Dokonasz analizy i interpretacji utworu.
- Utrwalisz swoją wiedzę na temat funkcji groteski i ironii w utworach pokazujących rozmowy ze śmiercią.
- Określisz funkcję dialogu w lekturach obowiązkowych podejmujących temat rozmowy o śmierci.

Przeczytaj

” Wisława Szymborska

Wywiad z Atropos

Pani Atropos?

Zgadza się, to ja.

Z trzech córek Konieczności
ma Pani w świecie opinię najgorszą.

*Gruba przesada, moja ty poetko.
Kloto przedzie nić życia,
ale ta nić jest wątła,
nietrudno ją przeciąć.
Lachezis prętem wyznacza jej długość.
To nie są niewiniątka.*

A jednak w rękach Pani są nożyce.

Skoro są, to robię z nich użytek.

Widzę, że nawet teraz, kiedy rozmawiamy...

Jestem pracoholiczką, taką mam naturę.

Czy nie czuje się Pani zmęczona, znudzona,
senna przynajmniej nocą? Nie, naprawdę nie?

Bez urlopów, weekendów, świętowania świąt,
czy choćby małych przerw na papierosa?

Byłyby zaległości, a tego nie lubię.

Niepojęta gorliwość.

I znikąd dowodów uznania,
nagród, wyróżnień, pucharów, orderów?
Bodaj dyplomów oprawionych w ramki?

Jak u fryzjera? Dziękuję uprzejmie.

Czy ktoś Pani pomaga, jeśli tak, to kto?

Niezły paradoks – właśnie wy, śmiertelni.

Dyktatorzy przeróżni, fanatycy liczni.

Choć ja ich nie popędzam.

Sami się garną do dzieła.

Pewnie i wojny muszą Panią cieszyć,
bo duża z nich wyręka.

Cieszyć? Nie znam takiego uczucia.

I nie ja do nich wzywam,

nie ja kieruję ich biegiem.

*Ale przyznaję: głównie dzięki nim
mogę być na bieżąco.*

Nie szkoda Pani nitek przyciętych zbyt krótko?

*Bardziej krótko, mniej krótko –
to tylko dla was różnica.*

A gdyby ktoś silniejszy chciał pozbyć się Pani
i spróbował odesłać na emeryturę?

Nie zrozumiałam. Wyrażaj się jaśniej.

Spytam inaczej: ma Pani Zwierzchnika?

...Proszę o jakieś następne pytanie.

Nie mam już innych.

*W takim razie żegnam.
A ściślej rzecz ujmując...*

Wiem, wiem. Do widzenia.

Źródło: Wisława Szymborska, *Wywiad z Atropos*, [w:] Wisława Szymborska, *Dwukropek*, Kraków 2005, s. 25.

Przystępując do analizy i interpretacji utworu literackiego, należy pamiętać, że pod pojęciem tym kryją się różne działania pracy z tekstem, które jednak ściśle się ze sobą łączą. Analiza polega na rozbiorze oraz zrozumieniu budowy dzieła. Interesuje nas jego struktura i poszczególne części kompozycyjne, układ wersyfikacyjny, język (gramatyka, składnia) oraz wykorzystane w utworze środki stylistyczne. Celem analizy jest wyodrębnienie i nazwanie elementów składowych utworu, a następnie odpowiedzenie sobie na pytania:

- Czemu służy zastosowana budowa wiersza?
- Dlaczego określone elementy zostały wykorzystane w tekście?
- Jakie relacje zachodzą między nimi?

W zależności od charakteru tekstu analizie można poddać całość utworu bądź jego poszczególne poziomy, np. tylko jego ukształtowanie wersyfikacyjne bądź stylistyczne.

Interpretacja utworu poetyckiego to pogłębiony etap pracy z tekstem. Bardzo często zazębia się jednak z analizą formalną. Interpretacja polega na wydobyciu i wyjaśnieniu sensu, wymowy utworu na podstawie jego treści, ale też umieszczeniu danego dzieła w szerszym [kontekście](#), który jest sugerowany w samym tekście.

Jeśli potrzebujesz powtórzyć zagadnienia dotyczące analizy i interpretacji, przypomnij sobie treść lekcji: [Jak interpretować utwory poetyckie?](#)

Rodzaje kontekstów przydatnych przy interpretacji utworu literackiego

Interpretacja może dotyczyć poszczególnych elementów dzieła literackiego (np. symboli, metafor, [motywów](#)) bądź też dzieła w całości. Zarówno poszczególne elementy utworu, jak i jego całokształt mogą być rozważane jedynie w kontekście samego dzieła, ale często zdarza się, że poszukujemy dla nich także kontekstów zewnętrznych. Do najistotniejszych kontekstów interpretacyjnych, na które możemy się powołać, należą:

- **kontekst biograficzny** – czynniki związane bezpośrednio z życiem autora utworu, które mogły wpłynąć na kształt dzieła,
- **kontekst historyczny** bądź **społeczny** – czynniki historyczne oraz społeczne (stosunki międzyludzkie, obyczajowość epoki), które wpłynęły na powstanie utworu,
- **kontekst filozoficzny** bądź **religijny** – sugerowane w utworze odniesienia do prądów filozoficznych, ideologii, także – przekonań religijnych,
- **kontekst historycznoliteracki** – cechy utworu, które odsyłają do określonych prądów, kierunków, stylów literackich, ale też motywów czy tematów; tutaj też można poszukiwać relacji interpretowanego utworu z innymi dziełami danego autora bądź innych twórców, które miały wpływ na jego powstanie,
- **kontekst teoretycznoliteracki** – cechy utworu, które odsyłają do rodzajów, gatunków, odmian gatunkowych i typów literackich,
- **kontekst artystyczny (interdyscyplinarny)** – odnalezienie w utworze elementów, które łączą go z innymi dziedzinami (dyscyplinami) sztuki, takimi jak malarstwo, architektura, rzeźba czy muzyka.

Należy pamiętać, że dla każdego tekstu poetyckiego istnieją różne konteksty interpretacyjne. Celem interpretacji jest ich odnalezienie, poprawne zrozumienie i opis. Pogłębioną analizę i interpretację utworu określa się mianem [eksplikacji](#), czyli szczegółowego przyjrzenia się wszystkim elementom składowym utworu, ich rozbioru, poszukiwań jak najszerzych kontekstów dzieła.

Oprac. na podstawie: Janusz Sławiński, *Analiza dzieła literackiego*, [hasło w:] *Słownik terminów literackich*, red. J. Sławiński, Wrocław 1989, s. 29.

Janusz Sławiński, *Interpretacja*, [hasło w:] *Słownik terminów literackich*, red. J. Sławiński, Wrocław 1989, s. 199-200.

Konteksty interpretacyjne wiersza Wisławy Szymborskiej *Wywiad z Atropos*

Kontekst historycznoliteracki

Wywiad z *Atropos* został zamieszczony w tomie *Dwukropek*, wydany w roku 2005. Wcześniej wiersz był drukowany w „Zeszytach Literackich” nr 86, 2004. Rozmowa z grecką boginią Atropos, przecinającą nić ludzkiego życia, to wiersz równocześnie poważny i „niepoważny”, powstały gdzieś na granicy pomiędzy stylem „wysokim” – tragicznym, a „niskim” – żartobliwym. Poważny, bo podejmuje egzystencjalne, podstawowe dla człowieka zagadnienia związane z życiem i śmiercią. Bogini Atropos okazuje się boginią śmierci, a może raczej samą śmiercią. Wiersz Szymborskiej wpisuje się w wielowiekową kulturową tradycję *danse macabre*, a więc tańców śmierci, utworów przede wszystkim średniowiecznych (np. *Rozmowa Mistrza Polikarpa ze Śmiercią*), ale i współczesnych (np. Wywiad Białoszewskiego), których tematem było spotkanie i rozmowa ludzi ze śmiercią (nawiązanie do tego gatunku tłumaczy także silny wydźwięk satyryczny wiersza Szymborskiej). O szerokich kulturowych nawiązaniach, typowych dla tej poetki, świadczy także odniesienie do greckiej mitologii. Sięgnięcie po tradycję mitologiczną i chrześcijańską podkreśla uniwersalny sens wiersza.

Bernardo Strozzi, *Trzy Parki*, przed 1664
Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

” Słownik mitologii greckiej i rzymskiej

Mojry – personifikacja przeznaczenia człowieka, losu, który każdemu przypada na tym świecie. [...] Bezosobowa mojra jest równie nieubłagana jak przeznaczenie: ucieleśnia prawo, którego nawet bogowie nie mogą przekroczyć, nie narażając porządku świata na niebezpieczeństwo. Właśnie mojra powstrzymuje to lub inne bóstwo przed niesieniem pomocy któremuś z herosów na polu bitwy, kiedy nadeszła jego „godzina”. Stopniowo rozwinęła się prawdopodobnie

idea moiry powszechnej, władającej przeznaczeniem wszystkich istot ludzkich, a przede wszystkim po epopiejach homerowych, trzech mójr, sióstr: Atropos, Kloto i Lachesis, które wyznaczały długość życia każdego śmiertelnika od narodzin aż do śmierci za pomocą nici, którą jedna przędła, druga zwijała, a trzecia uciwała, kiedy to życie dobiegło końca.

Źródło: *Słownik mitologii greckiej i rzymskiej*, red. P. Grimal, Wrocław 1987, s. 238.

Francisco Goya, *Parki*, 1819–1823

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Funkcja humoru i ironii

Humor i [ironia](#) okazują się najważniejszymi elementami tego wiersza – spełniają potrójną rolę: bawią czytelnika, pokazują egzystencjalny temat w sposób opalizujący różnymi znaczeniami oraz osławiają śmierć. Poprzez żart, humor czynią ją w jakiejś mierze łatwiejszą do przyjęcia, bo czy nie jest tak, że śmiech sprawia, że nawet straszne rzeczy wydają się bardziej „oswojone” (podobną funkcję spełniały zresztą utwory średniowieczne).

Andrzej Borowski, pisząc o *Rozmowie mistrza Polikarpa ze Śmiercią*, zwrócił uwagę, że:

” Andrzej Borowski

Literatura polska i powszechna. Starożytność – Oświecenie

Uczony [mistrz Polikarp] pragnie przeprowadzić „wywiad” ze Śmiercią! Już sam ten pomysł jest komiczny, źle świadczy o mądrości mistrza. Jego reakcja na pojawienie się rozmówczyni w postaci rozkładającego się trupa jest również komiczna. Uwydatnia bezradność dotąd pewnego siebie uczonego.

Źródło: Andrzej Borowski, *Literatura polska i powszechna. Starożytność – Oświecenie*, Kraków 2002, s. 155.

Sama Wisława Szymborska mówiła:

” Krystyna Nastulanka

Sami o sobie. Rozmowy z pisarzami i uczonymi. Powrót do źródeł

Nie uprawiam wielkiej filozofii, tylko skromną poezję. Egzystencjaliści są monumentalnie i jednostajnie poważni, żartować nie lubią. Naprawdę nie czuję, żebym do tego typu myślenia szczególnie przylegała. W zbytnej powadze widzę zawsze coś odrobinę rozśmieszającego.

Źródło: Krystyna Nastulanka, *Sami o sobie. Rozmowy z pisarzami i uczonymi. Powrót do źródeł*, Warszawa 1975, s. 305.

Dialog jako model struktury wiersza

” Anna Legeżyńska

Wisława Szymborska

[...] głównym sposobem perswazji stosowanym przez Szymborską jest dialog rozumiany jako forma podawcza, ale i jako model struktury wiersza. Sytuacja dialogu gwarantuje czytelnikowi niezależność sądu, możliwość wyboru wartości. [...] Poetka lubi posługiwać się sytuacją

rozmowy, zapewne dlatego, że jest to sytuacja dochodzenia do prawdy: metodą pytań, odpowiedzi, stawiania hipotez i eliminacji argumentów.

Źródło: Anna Legeżyńska, *Wisława Szymborska*, Poznań 1997, s. 85 i 87.

” Anna Legeżyńska

Wisława Szymborska

Znawcy retoryki podkreślają psychologiczne znaczenie wstępu, który powinien koncentrować uwagę odbiorcy; „pierwsze wrażenie jest decydujące dla efektów perswazji” [...]

Szymborska doskonale to rozumie i wykorzystuje w poezji [...].

Pytania stosowane [...] w roli wstępu, mogą być proste

i wyrażone językiem potocznym.

Źródło: Anna Legeżyńska, *Wisława Szymborska*, Poznań 1997, s. 95–96.

Wisława Szymborska na targach książki Svět knihy (Praga, 2010)

Źródło: Juan de Vojník, Wikimedia Commons, licencja: CC BY-SA 3.0.

Słownik

eksplikacja

(łac. *explicatio* – tłumaczenie, wyjaśnienie) – wyjaśnienie treści; w przypadku dzieła literackiego to pogłębiona analiza i interpretacja tekstu, szczegółowy rozbiór tekstu

fenomenologia

(gr. *phainómenon* – to, co się zjawia, pokazuje + *logos* – słowo, nauka) jest to nauka o fenomenach, czyli o tym, co nam się ukazuje jako takie, usiłuje „opisać

i zrozumieć, co się nam jawi w taki dokładny sposób, w jaki ono samo nam się prezentuje”; nie jest gotowym systemem filozoficznym, co przede wszystkim metodą opisu zjawisk

ironia

(gr. *eironeía* – przedstawianie, pozorowanie) – drwina, złośliwość lub szyderstwo ukryte w wypowiedzi pozornie aprobującej, nadanie wypowiedzi odwrotnego sensu w stosunku do tego, co wynika ze znaczenia użytych słów, na przykład w celu ośmieszenia poglądów czy cech rozmówcy lub pokazania dystansu wobec osób

czy zjawisk; wypowiedź zawierająca ironię najczęściej jest krytyką lub naganą, która przyjmuje formę pozornej pochwały; ironia jest narzędziem literackim, w którym wybrane słowa są celowo używane do wskazania znaczenia innego niż dosłowne, można wyróżnić ironię słowną i sytuacyjną

kontekst

(fr. *contexte* (łac. *contextus* – związek, przebieg) zespół odniesień niezbędnych do zrozumienia utworu literackiego, dzieła naukowego itp.

motyw

idea, wątek lub postać utrwalone w kulturze, powtarzające się w utworach literackich różnych epok; też: najmniejszy niepodzielny element rzeczywistości przedstawionej w utworze

Schemat

Etap pierwszy: przyswojenie tekstu

Polecenie 1

Po wnikliwej lekturze utworu Szymborskiej zapisz swoje pierwsze refleksje na jego temat, wstępne hipotezy interpretacyjne.

” Wisława Szymborska

Wywiad z Atropos

Pani Atropos?

Zgadza się, to ja.

Z trzech córek Konieczności
ma Pani w świecie opinię najgorszą.

*Gruba przesada, moja ty poetko.
Kloto przedzie nić życia,
ale ta nić jest wątła,
nietrudno ją przeciąć.
Lachezis prętem wyznacza jej długość.
To nie są niewiniątka.*

A jednak w rękach Pani są nożyce.

Skoro są, to robię z nich użytek.

Widzę, że nawet teraz, kiedy rozmawiamy...

Jestem pracoholiczką, taką mam naturę.

Czy nie czuje się Pani zmęczona, znudzona,
senna przynajmniej nocą? Nie, naprawdę nie?
Bez urlopów, weekendów, świętowania świąt,
czy choćby małych przerw na papierosa?

Byłyby zaległości, a tego nie lubię.

Niepojęta gorliwość.

I znikąd dowodów uznania,
nagród, wyróżnień, pucharów, orderów?
Bodaj dyplomów oprawionych w ramki?

Jak u fryzjera? Dziękuję uprzejmie.

Czy ktoś Pani pomaga, jeśli tak, to kto?

Niezły paradoks – właśnie wy, śmiertelni.

Dyktatorzy przeróżni, fanatycy liczni.

Choć ja ich nie popędzam.

Sami się garną do dzieła.

Pewnie i wojny muszą Panią cieszyć,
bo duża z nich wyręka.

*Cieszyć? Nie znam takiego uczucia.
I nie ja do nich wzywam,
nie ja kieruję ich biegiem.
Ale przyznaję: głównie dzięki nim
mogę być na bieżąco.*

Nie szkoda Pani nitek przyciętych zbyt krótko?

*Bardziej krótko, mniej krótko –
to tylko dla was różnica.*

A gdyby ktoś silniejszy chciał pozbyć się Pani
i spróbował odesłać na emeryturę?

Nie zrozumiałam. Wyrażaj się jaśniej.

Spytam inaczej: ma Pani Zwierzchnika?

...Proszę o jakieś następne pytanie.

Nie mam już innych.

*W takim razie żegnam.
A ściślej rzecz ujmując...*

Wiem, wiem. Do widzenia.

Źródło: Wisława Szymborska, *Wywiad z Atropos*, [w:] Wisława Szymborska, *Dwukropek*, Kraków 2005, s. 25.

Etap drugi: zrozumienie treści

Polecenie 2

Wypisz z wiersza frazy, słowa, obrazy i metafory, które uznajesz za kluczowe do jego poprawnej interpretacji.

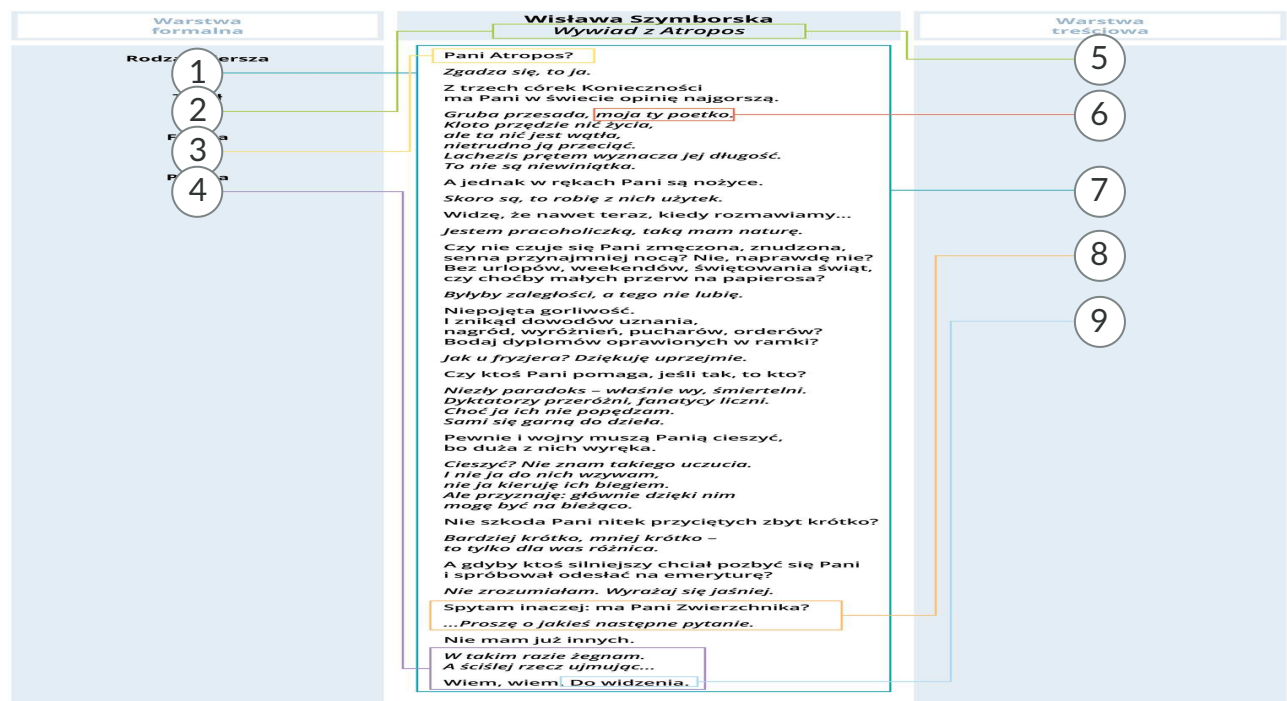
Polecenie 3

Zapoznaj się ze schematem obrazującym funkcjonowanie w wierszu warstwy formalnej oraz warstwy treściowej. Uzupełnij tabelę porządkującą wiedzę o osobie mówiącej, świecie przedstawionym oraz relacjach osoby i świata. Wypisz z wiersza odpowiednie cytaty i określenia.

Osoba mówiąca w wierszu

Elementy składowe świata przedstawionego

Relacja podmiotu i świata

1

Wiersz wolny, pozbawiony rymów, zapisany w formie dialogu pomiędzy dwiema postaciami.

2

Co jest charakterystyczne dla tekstów retorycznych – pytanie skierowane do Atropos.

3

Zgodnie z tytułem wiersz naśladuje formę dziennikarską – wywiad. Poetka, chcąc oddać tego rodzaju wypowiedź, stosuje język prosty, komunikatywny, naśladujący mowę potoczną.

Ironia i żart poetycki to najważniejsze cechy tego wiersza.

4

Wiersz kończy się pointą:
„W takim razie żegnam.
A ściślej rzecz ujmując...
Wiem, wiem. Do widzenia”.

5

Zgodnie z tytułem wiersz jest wywiadem z Atropos – jedną z trzech greckich bogiń czuwających nad wypełnieniem się losów każdego człowieka.

6

Zadająca pytania przypomina dociekliwą dziennikarkę, ale tak naprawdę okazuje się poetką, o czym świadczy wypowiedź Atropos („moja ty poetko”).

7

Pytania „poetki” zmierzają do ujawnienia podstawowych tajemnic związanych z przecinającą nić ludzkiego życia Atropos. Atropos w owym wywiadzie zdradza swoją „niehumanalną” naturę, a także prawa, którym podlega ludzkie życie. W jej wypowiedziach dźwięczy ironia, gdy ujawnia powierzchowność pytań „poetki” oraz gdy mówi o ludziach, którzy sami pomagają jej dokonać dzieła (dyktatorzy, fanatycy).

8

Atropos nie zawsze jednak odpowiada – na pytanie o jej Zwierzchnika nie udziela odpowiedzi i prosi o zmianę pytania.

9

Wiersz jest zakończony pożegnaniem obu rozmówczyń, w którym ukryty jest ironiczny i podwójny sens, mówiący o ponownym spotkaniu, które dla „poetki” będzie oczywiście

znaczyło śmierć.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Ćwiczenie 1

Określ sposób obrazowania zastosowany w wierszu W. Szymborskiej *Wywiad z Atropos*.
Wybierz właściwą konwencję:

☐ fantastyczna

☐ oniryczna

☐ naturalistyczna

☐ realistyczna

Ćwiczenie 2

Wyjaśnij, na czym polega komizm wiersza *Wywiad z Atropos*.

Polecenie 4

Powiąz warstwę formalną tekstu ze stroną treściową. Następnie skonfrontuj swoje spostrzeżenia z zamieszczoną na schemacie propozycją interpretacji.

Warstwa formalna	Wisława Szymborska Wywiad z Atropos	Warstwa treściowa
1	Pani Atropos? <i>Zgadza się, to ja.</i> <i>Z trzech córek Konieczności</i> <i>ma Pani w świecie opinię najgorszą.</i> <i>Gruba przesada, moja ty poetko.</i> <i>Kłoto przedzie nie życia,</i> <i>ale ta nie jest wątko,</i> <i>nietrudno ją przeciąć.</i> <i>Lachezis prętem wyznacza jej długość.</i> <i>To nie są niewinłątko.</i> <i>A jednak w rękach Pani są nożyce.</i> <i>Skoro są, to robię z nich użytek.</i> <i>Widzę, że nawet teraz, kiedy rozmawiamy...</i> <i>Jestem pracowoliczką, taką mam naturę.</i> <i>Czy nie czuje się Pani zmęczona, znudzona,</i> <i>senna przynajmniej nocą? Nie, naprawdę nie?</i> <i>Bez urlopów, weekendów, świętowania świąt,</i> <i>czy choćby małych przerw na papierosa?</i> <i>Byłyby zaległości, a tego nie lubię.</i> <i>Niepojęta gorliwość.</i> <i>I znikąd dowodów uznania,</i> <i>nagród, wyróżnień, pucharów, orderów?</i> <i>Bodaj dyplomów oprawionych w ramki?</i> <i>Jak u fryzjera? Dziękuję uprzejmie.</i> <i>Czy ktoś Pani pomaga, jeśli tak, to kto?</i> <i>Nieży paradoks – właśnie wy, śmiertelni.</i> <i>Dyktatorzy przerożni, fanatycy liczni.</i> <i>Choć ja ich nie popędzam.</i> <i>Sami się ganią do dzieła.</i> <i>Pewnie i wojny muszą Panią cieszyć,</i> <i>bo duża z nich wyręka.</i> <i>Cieszyć? Nie znam takiego uczucia.</i> <i>I nie ja do nich wzywam,</i> <i>nie ja kieruję ich biegiem.</i> <i>Ala przyznaję: głównie dzięki nim</i> <i>możę być na bieżąco.</i> <i>Nie szkoda Pani nitek przyciętych zbyt krótko?</i> <i>Bardziej krótko, mniej krótko –</i> <i>to tylko dla was różnica.</i> <i>A gdyby ktoś silniejszy chciał pozbyć się Pani</i> <i>i spróbował odesłać na emeryturę?</i> <i>Nie zrozumiałam. Wyrażaj się jaśniej.</i> <i>Spytam inaczej: ma Pani Zwierzchnika?</i> <i>...Proszę o jakieś następne pytanie.</i> <i>Nie mam już innych.</i> <i>W takim razie żegnam.</i> <i>A ściślej rzecz ujmując...</i> <i>Wiem, wiem. Do widzenia.</i>	2
Interpretacja		
3		

1

Wiersz wolny.

Dialog, naśladujący wywiad.

Język prosty, zbliżony do mowy potocznej, wiersz niemal pozbawiony środków artystycznych (niezbyt liczne epitety, metonimia, synekdocha).

Ironia i żart poetycki.

Pointa kończąca wiersz.

2

Treścią wiersza jest wywiad przeprowadzony przez „poetkę”, a więc człowieka, istotę śmiertelną, z Atropos – grecką boginią losu. Wspomniane są tu także dwie siostry Atropos: Kłoto i Lachezis.

W rozmowie tej człowiek próbuje poznać tajemnicę losu i praw rządzących życiem i śmiercią. Pytania ujawniają jednak ludzką naiwność, ponieważ zakładają, że Atropos można porównać do człowieka (że będzie ona chciała zaszczytów, że ma ludzkie uczucia, np. współczucie). Atropos zresztą nie odpowiada na wszystkie pytania, pytanie o Zwierzchnika zbywa milczeniem. Zakończenie wiersza jest ironiczne – panie żegnają się, aby ponownie się spotkać... w chwili śmierci „poetki”.

3

Interpretacja

Rozmowa śmiertelniczki i bogini ujawnia naturę tej drugiej, nieprzekraczalne prawa, jakim podlega los człowieka. Atropos nie posiada żadnych uczuć, wykonuje swą „pracę” sumiennie. Pytania zadawane przez kobietę ujawniają ludzką naiwność, niezrozumienie wyższych praw, a także podstawowy błąd ludzkiego rozumowania – traktowanie Atropos jak człowieka, przykładanie ludzkich miar do tego, co wymyka się wszelkim sądom i ludzkim ocenom. Rozmowa ujawnia także niemożliwość porozumienia między człowiekiem a Śmiercią, niemożność poznania... Zwierzchnika. Brak odpowiedzi Atropos na pytanie o Zwierzchnika, a więc Boga, Absolut można interpretować podwójnie: jako pełne wyższości unikanie odpowiedzi, której człowiek nie będzie w stanie pojąć, lub jako... nieistnienie takiej osoby. W tym ostatnim wypadku światem rządziłby tylko los, przeznaczenie nieusankcjonowane Boską Osobą. Zakończenie ujawnia tyleż smutną, co oczywistą prawdę o tym, że każdy człowiek musi umrzeć.

Ćwiczenie 3

Wyjaśnij, na czym polega paradoks, o którym mowa w poniższym fragmencie wiersza *Wywiad z Atropos*:

” Niezły paradoks – właśnie wy, śmiertelni.

Dyktatorzy przeróżni, fanatycy liczni.

Choć ja ich nie popędzam.

Sami się garną do dzieła”.

Etap czwarty: zakończenie – interpretacja uogólniająca

Polecenie 5

Na podstawie wszystkich wskazanych w lekcji etapów pracy stwórz własną interpretację wiersza Wisławy Szymborskiej *Wywiad z Atropos*.

Prezentacja multimedialna

Polecenie 1

Zapoznaj się z prezentacją multimedialną i omów funkcjonowanie w kulturze motywu nici. Rozpoznaj symbolikę i uniwersalne znaczenie tego rekwizytu. Możesz wykorzystać również mity o Ariadnie i labiryncie.

Polecenie 2

Wybierz dowolny motyw kulturowy i uzasadnij, że wiążą się z nim pojęcia archetypu, mitu i toposu. Rozpoznaj zależności między tymi formami interpretowania świat i człowieka.

Kliknij, aby uruchomić w trybie pełnoekranowym.

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DTajogdS0>

Muzyka wykorzystana w prezentacji: Kevin Graham, Life, licencja: Artlist.io

Nagranie ze spokojną, nastrojową muzyką będącą tłem do prezentacji.

Dla nauczyciela

Autor: Piotr Obolewicz

Przedmiot: Język polski

Temat: Warsztaty interpretacyjne. Wisława Szymborska *Wywiad z Atropos*

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy i rozszerzony

Podstawa programowa:

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

Zakres podstawowy

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:

1) rozumie podstawy periodyzacji literatury, sytuuje utwory literackie w poszczególnych okresach: starożytność, średniowiecze, renesans, barok, oświecenie, romantyzm, pozytywizm, Młoda Polska, dwudziestolecie międzywojenne, literatura wojny i okupacji, literatura lat 1945–1989 krajowa i emigracyjna, literatura po 1989 r.;

4) rozpoznaje w tekście literackim środki wyrazu artystycznego poznane w szkole podstawowej oraz środki znaczeniowe: oksymoron, peryfrazę, eufonię, hiperbolę; leksykalne, w tym frazeologizmy; składniowe: antytezę, paralelizm, wyliczenie, epiforę, elipsę; wersyfikacyjne, w tym przerzutnię; określa ich funkcje;

- 5) interpretuje treści alegoryczne i symboliczne utworu literackiego;
- 6) rozpoznaje w tekstach literackich: ironię i autoironię, komizm, tragizm, humor, patos; określa ich funkcje w tekście i rozumie wartościujący charakter;
- 10) rozpoznaje w utworze sposoby kreowania: świata przedstawionego (fabuły, bohaterów, akcji, wątków, motywów), narracji, sytuacji lirycznej; interpretuje je i wartościuje;
- 11) rozumie pojęcie motywu literackiego i toposu, rozpoznaje podstawowe motywy i toposy oraz dostrzega żywotność motywów biblijnych i antycznych w utworach literackich; określa ich rolę w tworzeniu znaczeń uniwersalnych;
- 13) porównuje utwory literackie lub ich fragmenty, dostrzega kontynuacje i nawiązania w porównywanych utworach, określa cechy wspólne i różne;
- 14) przedstawia propozycję interpretacji utworu, wskazuje w tekście miejsca, które mogą stanowić argumenty na poparcie jego propozycji interpretacyjnej;
- 15) wykorzystuje w interpretacji utworów literackich potrzebne konteksty, szczególnie kontekst historycznoliteracki, historyczny, polityczny, kulturowy, filozoficzny, biograficzny, mitologiczny, biblijny, egzystencjalny;
- 16) rozpoznaje obecne w utworach literackich wartości uniwersalne i narodowe; określa ich rolę i związek z problematyką utworu oraz znaczenie dla budowania własnego systemu wartości.

2. Odbiór tekstów kultury. Uczeń:

- 1) przetwarza i hierarchizuje informacje z tekstów, np. publicystycznych, popularnonaukowych, naukowych;
- 2) analizuje strukturę tekstu: odczytuje jego sens, główną myśl, sposób prowadzenia wyводу oraz argumentację;

II. Kształcenie językowe.

4. Ortografia i interpunkcja. Uczeń:

- 1) stosuje zasady ortografii i interpunkcji, w tym szczególnie: pisowni wielką i małą literą, pisowni łącznej i rozłącznej partykuły *nie* oraz partykuły *-bym*, -

byś, -by z różnymi częściami mowy; pisowni zakończeń *-ji, -ii, -i*; zapisu przedrostków *roz-, bez-, wes-, wz-, ws-*; pisowni przyimków złożonych; pisowni nosówek (*a, ę*) oraz połączeń *om, on, em, en*; pisowni skrótów i skrótowników;

III. Tworzenie wypowiedzi.

1. Elementy retoryki. Uczeń:

1) formułuje tezy i argumenty w wypowiedzi ustnej i pisemnej przy użyciu odpowiednich konstrukcji składniowych;

2. Mówienie i pisanie. Uczeń:

2) buduje wypowiedź w sposób świadomy, ze znajomością jej funkcji językowej, z uwzględnieniem celu i adresata, z zachowaniem zasad retoryki;

6) tworzy spójne wypowiedzi w następujących formach gatunkowych: wypowiedź o charakterze argumentacyjnym, referat, szkic interpretacyjny, szkic krytyczny, definicja, hasło encyklopedyczne, notatka syntetyzująca;

IV. Samokształcenie.

1) rozwija umiejętność pracy samodzielnej między innymi przez przygotowanie różnorodnych form prezentacji własnego stanowiska;

2) porządkuje informacje w problemowe całości poprzez ich wartościowanie; syntetyzuje poznawane treści wokół problemu, tematu, zagadnienia oraz wykorzystuje je w swoich wypowiedziach;

Zakres rozszerzony

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:

2) rozumie pojęcie tradycji literackiej i kulturowej, rozpoznaje elementy tradycji w utworach, rozumie ich rolę w budowaniu wartości uniwersalnych;

8) rozpoznaje w tekście literackim środki wyrazu artystycznego: aliterację, paronomazję, kontaminację, metonimię, synekdochę, synestezję, odmiany

inwersji, gradację; określa ich funkcje;

9) rozumie pojęcie archetypu, rozpoznaje archetypy w utworach literackich oraz określa ich rolę w tworzeniu znaczeń uniwersalnych;

12) rozumie pojęcie aluzji literackiej, rozpoznaje aluzje w utworach i określa ich znaczenie w interpretacji utworów;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje w zakresie wielojęzyczności;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

Cele lekcji. Uczeń:

- formułuje tezę interpretacyjną wiersza *Wywiad z Atropos*,
- określa koncept w wierszu *Wywiad z Atropos*,
- wskazuje środki poetyckiego wyrazu w wierszu *Wywiad z Atropos*,
- dokonuje analizy i interpretacji utworu,
- utrwała swoją wiedzę na temat funkcji groteski i ironii w utworach pokazujących rozmowy ze śmiercią,
- określa funkcję dialogu w lekturach obowiązkowych podejmujących temat rozmowy o śmierci.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- praca z tekstem.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda;
- telefony z dostępem do internetu.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. Uczniowie zapoznają się z treściami w sekcji „Przeczytaj”.

Faza wprowadzająca:

1. Nauczyciel wyświetla na tablicy temat lekcji oraz cele zajęć, omawiając lub ustalając razem z uczniami kryteria sukcesu.
2. Nauczyciel pyta: jakie są wasze wstępne wrażenia po lekturze wiersza Wisławy Szymborskiej? Jakie hipotezy interpretacyjne postawiliście? Uczniowie dzielą się swoimi refleksjami.

Faza realizacyjna:

1. Faza realizacyjna lekcji polega na wykonaniu kolejnych kroków analizy i interpretacji wiersza zaproponowanych w sekcjach „Schemat” i „Prezentacja multimedialna”. Nauczyciel decyduje, czy w danym zespole lepiej będzie przeprowadzić pracę w grupach 2-osobowych, czy w ze wszystkimi uczniami, czy też uczniowie powinni pracować indywidualnie.

Faza podsumowująca:

1. Uczniowie, wspierani przez nauczyciela, zbierają wnioski z dokonanej analizy wiersza *Wywiad z Atropos* Wisławy Szymborskiej. Notują ustalenia w zeszytach.
2. Wybrany uczeń podsumowuje zajęcia, zwracając uwagę na nabyte umiejętności.

Praca domowa:

1. Formułując wnioski ze sporządzonej przez siebie interpretacji wiersza, ustal, w jaki sposób Wisława Szymborska wykorzystała motyw rozmowy ze śmiercią.

Materiały pomocnicze:

- Anna Legeżyńska, *Wisława Szymborska*, Poznań 1997.
- Krystyna Nastulanka, *Sami o sobie. Rozmowy z pisarzami i uczonymi. Powrót do źródeł*, Warszawa 1975.

Wskazówki metodyczne

- Uczniowie mogą wykorzystać multimedium „Schemat” do przygotowania się do lekcji powtórkowej.